

ויירא יעקב מאד

א.

לו ליהודי להתירא כלל שמא יגרום החטא, וכאמור שבטח בה' נאמר אפילו לרשע שעדיין אינו בכלל עשה טוב. כי בטחון היינו שבוטח וסומך על רחמי השי"ת כרחם אב על בנים, וקיי"ל הלכה כר"מ שבין כך ובין כך קרויים בנים, ויהודי אף אחרי שחטא הריהו ג"כ בכלל בנים אתם לה' אלקיכם, וכמאחז"ל (ר"ה יז): עה"פ ה' ה' וגו', דהן קודם שיחטא האדם והן לאחר שיחטא תמיד הוא א"ל רחום וחנון. אבל היה מתירא ברוחניות מכח הרע של עשו. וזו גם היתה תפלתו הצילני נא מיד אחי מיד עשו, שלכאו' היל"ל מיד אחי עשו, ולמה כתיב ב"פ מיד, אלא מרומז לב' אופנים שיש בפיתוי היצר, מיד אחי ומיד עשו. עשו ענינו היצה"ר כפשוטו המפתה את האדם לעבירות גסות ותמורות, ואחי היינו שאינו מפתה להיות מושחת, אלא מתערב בתורתו ובעבודתו ומטיל בו מחשבות זרות ופניות בתוך עבודת הקודש. וע"ז נאמר ויירא יעקב מאד, שהיה מתירא ברוחניות מכח הרע של עשו הוא הסט"א, שפעם בא בדמות עשו היצה"ר המפתה למעשים רעים, ופעם בדמות אחי שאמנם מניח לו ללמוד ולהתפלל אך מכשילו ע"י שמכניס בו מחשבות פסולות כדי לגזול ממנו את הכל. וזהו שאמר פן יבוא והכני אם על בנים, כנגד ב' סוגי יצה"ר הללו, וכדאי' דאם מרמוז על מחשבה שהיא אם כל המעשים, והיינו היצה"ר בחי' אחי שמניח ליהודי ללמוד ולהתפלל אבל מטיל בו פניות ומחשבות זרות, ובנים היינו המעשים שהם תוצאות המחשבה, כנגד היצה"ר בחי' עשו שמפתה למעשים רעים. וכן מרומז באומרו ויירא יעקב מאד ויצר לו, שלכאו' היל"ל ויירא יעקב ויצר לו מאד, ולמה כתיב מאד רק על ויירא ולא על ויצר לו. אלא ויירא ויצר היינו מב' בחי' הללו של יצה"ר, מהמחשבות והמעשים, ויירא יעקב מאד מהיצה"ר של מעשים רעים, ויצר לו מכל מחשבה ומחשבה לא טובה שיש ליהודי בתורתו ובתפילתו.

ולפי"ז יש להבין אומרם ז"ל שיעקב התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפילה ולמלחמה, מה שייך דורון במלחמת היצר. דענין תפילה שייכא גם

ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו וגו' לשני מחנות. ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה וגו'. הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים. ואיתא ע"ז בגמ' (ברכות ד.) ר' יעקב בר אידי רמי, כתיב והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך, שהבטיח לו הקב"ה שישמררו, וכתיב ויירא יעקב מאד, אמר שמא יגרום החטא. אך לכאו' אינו מובן, שהרי ענין הבטחון בהשי"ת נאמר בכל מצב שהוא, שגם אם יש ליהודי חטאים יבטח בהשי"ת שיושיעו אע"פ שאינו ראוי לכך, ולפי ערך הבטחון שיש לו כך הוא ממשך ישועה, וכמש"כ הרמב"ן (בספר אמונה ובטחון) עה"פ בטח בה' ועשה טוב, הקדים בטח בה' לעשה טוב לומר שאפילו אם יודע בעצמו שהוא רשע ואין בו מעש"ט יבטח על חסד השי"ת, וא"כ למה זה נתיירא יעקב שמא יגרום החטא. ואם יעקב אבינו בחיר האבות חשש שמא יגרום החטא הרי תמיד ישנו החשש הזה ובכ"ז צריך יהודי לבטוח בהשי"ת שיעזרהו, ומדוע נתיירא יעקב ויצר לו.

עוד יש לבאר מה שביקש יעקב בתפילתו הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו' ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים. דברכה זו נאמרה לאברהם אבינו, כדכ' הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים, ואילו יעקב נתברך בברכת והיה זרעך כעפר הארץ. ולמה הזכיר יעקב בתפלתו את ברכת אברהם ולא את הברכה שברכו הקב"ה בעצמו.

אכן כמו דאיתא (עי' רמב"ן בענינו) דמעשי אבות סימן לבנים, ופרשה זו דיעקב ועשו היא סימן לבנים בנוגע למלחמת היצר, שעשו הוא הסט"א אשר נלחם ביהודי. וזה היה עיקר מו"א של יעקב שנתירא מכח הרע של עשו ברוחניות, אבל מהסכנה הגופנית לא נתיירא כלל. כי בנוגע לגשמיות אין

הארץ, וכחול אשר על שפת הים. וענינם דכוכבי השמים היא דרגה גבוהה ביותר, והיינו כאשר ישראל במדרגה גבוהה. ועפר הארץ אינו במעלת כוכבי השמים אבל יש בו את מעלת כח הצמיחה, כדכ' והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, שהוא כח הצמיחה. והחול אשר על שפת הים אין לו שום כח, אבל הוא עוצר בעד מי הים שלא יציפו את היבשה. וזה הבטיח הקב"ה ושמתי את זרעך כחול הים, שאפילו כאשר ישראל במצב השפל ביותר ואין להם שום כחות דקדושה, לא מעלת כוכבי השמים ולא כח הצמיחה של עפר הארץ, גם אז תהיה להם הברכה של חול הים לעצור בעד גלי המים הזידונים של הרע לבל יציפו אותם. וע"כ ביקש יעקב והזכיר בתפלתו דוקא את ברכת ושמתי את זרעך כחול הים, שביקש מהשי"ת על העת שישראל יהיו בשפל המדרגה, שיעמוד להם הכח של כחול הים. וכאמור שעיקר מוראו היה ברוחניות, כי ההבטחה של והנה אנכי עמך ושמרתוך בכל אשר תלך היא על גשמיות, אבל ברוחניות הרי צריך השתדלות, שתחלתו השתדלות וסופו מתנה, והיה יעקב מתיירא שמא יגרום החטא, פן תחסר ההשתדלות הראויה ולא יהיה לישראל מאומה במה להתגבר. וע"כ הזכיר ההבטחה של ושמתי את זרעך כחול הים, שהבטיחו הקב"ה שאפילו כאשר אין לישראל כלום ג"כ אנכי עמך. ומעשי אבות סימן לבנים, שהקב"ה שומר תמיד על ישראל אפילו אין בידם מאומה, ובכל מצב שיהודי נמצא יש לו את כח ההבטחה של ושמתי את זרעך כחול הים, שאפילו אם אין לו כלום תמיד יש בכחם של ישראל לעצור את כחות הרע לבל ישלטו עליהם.

ב.

ובעוד אופן לבאר למה נתיירא יעקב שמא יגרום החטא, והלא בטחון שייך גם כשאינו הגון וכו'. וזהו שביאור הענין למה היו הברכות של יעקב באופן כזה שהיו צריכות לעבור דרך עשו, ולמה היו הברכות צריכות להנתן באופן כזה שיעקב

במלחמת היצר, שיהודי יבקש מהשי"ת ויקיים שפכי כמים לכך נוכח פני ה' שיציל אותו מאויבו בנפשו. וכן ענין מלחמה כמאחז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר, ואין דברי תורה וכן כל עניני עבודה מתקיימין אלא במי שממית עצמו על זה, אבל מה ענין דורון במלחמת היצר. אכן כאמור ענינו כנגד היצה"ר דבחי' אחי, עניני פניות ומחשבות זרות, והוא ע"פ מש"כ בספה"ק תולדות י"י (בפרשה זו) בדברי המשנה (אבות ב) אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה. דיש שיהודי מרגיש בנפשו שהוא רחוק מאד ומחשבותיו אינם כשורה, וחושב לעצמו מה לו ללמוד תורה, איזה ערך יש ללימוד כזה, כנגד זה נאמר אל תאמר לכשאפנה אשנה, ר"ל רק כשאפנה ואפטר מהמחשבות הזרות אשנה ואלמד, שמא לא תפנה ויתבטל מלמודו לגמרי, ודלא יליף קטלא חייב. אלא יתגבר כארי לעסוק בתורה בכל המצבים שהוא נמצא, אפי' כאשר מחשבות זרות מתגברות עליו. דרך התורה הוא שיהודי תמיד מחוייב ללמוד, כמאחז"ל (פסחים נ:): לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אלא שעליו לכוון דעתו ולבקש מהשי"ת שיעזרוהו שיהיו לו מחשבות טהורות ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה, כמו שמפרשים במאחז"ל הנ"ל לעולם ילמד אדם שלא לשמה שמתוך וכו', היינו שילמד בכוונה זו שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. וכמרומו במאה"כ (תהלים קיט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי על עדותיך, כלומר אע"פ שאני מחשב את דרכי ורואה שהם מלאי מחשבות זרות, אשיבה רגלי אל עדותיך, ולא יתבטל מלימודו בשום פנים, שמא לא תפנה ודלא יליף קטלא חייב. וזה ענין הדורון שהוא דרך בעבודת ה', שיעסוק בינתיים בתורה ועבודה בכל מצב שהוא אפי' עם המחשבות והפניות במטרה שיגיע לבסוף לעבודה הנרצית, שזהו דורון ליצה"ר, שע"י שמוותר ליצה"ר ולומד שלא לשמה, בזה מסתתם היצה"ר ומתרצה ושוב אינו מתגבר, ומתוך שלא לשמה בא לשמה.

והטעם שהזכיר בתפלתו את ההבטחה שנאמר לה לאברהם ושמתי את זרעך כחול הים. י"ל דהנה נמשלו ישראל לג' דברים ככוכבי השמים, כעפר